

Antropia

Sociologie & psychologie

Humane wetenschappen
Maatschappij- en welzijnswetenschappen

Surf naar com.uitgeverijaverbode.be/online.
Registreer je of meld je aan. Gebruik telkens
hetzelfde e-mailadres. Voer deze activatiecode in.

Bevestig de voorwaarden.

Let op: je kunt de code slechts één keer activeren
en hij geldt tot het einde van het schooljaar.

Nu heb je toegang tot de digitale versie van het
leerwerkboek, extra documenten en digitale
oefeningen.

Inhoud

Hoofdstuk 1 - Motivatie

- 1 Innerlijke kracht
- 2 Theorie van Maslow
- 3 Zelfdeterminatietheorie
- 4 Prestatiemotivatie

Hoofdstuk 2 - Emoties

- 1 Definities en componenten
- 2 Basisemoties
- 3 Functies van emoties
- 4 Emotionele intelligentie

Hoofdstuk 3 - Cultuur in breed perspectief

- 1 Cultuur in de diepte
- 2 Culturen vergelijken

Hoofdstuk 4 - Sociale structuur

- 1 Sociale groepen
- 2 Sociale stratificatie

GRATIS VERSIE. BEPERKTE EN GESLOTEN VERSPREIDING.

Dit leermiddel is een gratis versie die niet door Plantyn zal worden gecommmercialiseerd, alleen voor de bestemming is bestemd en in geen geval door deze laatste mag worden gereproduceerd of verspreid buiten de omgeving zoals omschreven door Plantyn. Plantyn behoudt zich alle rechten op dit punt uitdrukkelijk voor.

Hoofdstuk 1: Motivatie

1 Innerlijke kracht

Motivatie is te definiëren als de innerlijke kracht die het individu stimuleert tot bepaald gedrag.

Waarom doen mensen wat ze doen? Hoe komt het dat sommige mensen trainen tot ze een marathon kunnen lopen en dat anderen het zo moeilijk vinden om een dieet vol te houden? Verschillende theorieën zoeken een antwoord op die vragen.

Er zijn twee soorten motivatietheorieën.

- Sommige theorieën gaan ervan uit dat mensen bepaalde **behoeften** hebben die ze willen bevredigen. De behoefte zorgt ervoor dat je een bepaald tekort ervaart en duwt je gedrag in een bepaalde richting. Als je bijvoorbeeld dorst hebt, los je dat op door te drinken.
- Andere theorieën leggen de nadruk op **doelen** die mensen willen bereiken. Dat doel trekt je in een bepaalde richting. Wie een getraind lichaam wil hebben, is misschien gemotiveerd om wekelijks te fitnessen.

2 Theorie van Maslow

2.1 Behoeften volgens Maslow

1. **Stel dat je twee weken gaat kamperen op een onbewoond eiland. Wat neem je zeker mee om die twee weken goed door te komen?**

.....

.....

.....

De bekendste motivatietheorie is ontwikkeld door de Amerikaanse psycholoog **Abraham Maslow** (1908-1970). Maslow was een vertegenwoordiger van de **humanistische psychologie**. Hij had een positieve kijk op de mens. Hij ging ervan uit dat mensen ernaar streven om te groeien als persoon.

Hij onderscheidde verschillende **categorieën van behoeften**, die in een **vaste volgorde** staan. Eerst probeert een mens de behoeften op een lager niveau te bevredigen. Pas als dat voldoende gebeurd is, komen de hogere behoeften aan bod.

Maslows model wordt bijna altijd in piramidevorm voorgesteld, hoewel hij het zelf nooit op die manier heeft weergegeven.

Fysiologische behoeften

Onderaan staan de behoeften die te maken hebben met overleven: behoefte aan voedsel, slaap, zuurstof ... Maslow plaatste ook de behoefte aan seks in die categorie. Ze kunnen worden beschouwd als lichamelijke behoeften.

1. Geef enkele voorbeelden van hoe fysiologische behoeften gedrag kunnen bepalen.

.....
.....

Behoeftte aan veiligheid en zekerheid

De tweede categorie bevat de behoefte aan bescherming tegen bedreigingen en de behoefte aan orde en stabiliteit.

2. Geef enkele voorbeelden van gedrag dat mensen stellen om die behoefte te bevredigen.

.....
.....

3. Geef enkele voorbeelden van maatschappelijke instellingen die de veiligheid en zekerheid garanderen.

.....
.....

Sociale behoeften

Als aan de vorige behoeften voldoende voldaan is, stijgt het belang van sociale behoeften. Het gaat om de behoeften aan liefde en vertrouwen, en het gevoel bij een groep te horen. Mensen willen zowel anderen liefhebben als zelf graag gezien worden.

4. Geef enkele voorbeelden van gedrag dat mensen stellen om die behoefte te bevredigen.

.....
.....

Waarderingsbehoeften

Het vierde niveau bestaat uit twee onderdelen. Enerzijds streven we naar **zelfwaardering**: een positief zelfbeeld, het gevoel iets goed te kunnen, een eigen identiteit. Anderzijds willen we **gewaardeerd worden** door anderen: we streven naar aanzien en erkenning.

5. Geef enkele voorbeelden van gedrag dat mensen stellen om die behoefte te bevredigen.

.....
.....

De eerste vier behoeften worden door Maslow omschreven als **deficiëntiebehoeften**. Ze ontstaan uit een tekort.

Pas als er voldoende aan de eerste vier behoeften voldaan wordt, komt een persoon ertoe om de volgende behoeften te bevredigen, de zogenaamde **zijnsbehoeften**.

Behoeftte aan zelfactualisatie

Volgens Maslow is de hoogste behoefte die aan zelfactualisatie. Mensen hebben de behoefte om zichzelf ten volle te ontplooiën. Dat houdt in dat je alle mogelijkheden die je in je hebt, gebruikt om de beste

versie te worden van jezelf.

Daarvoor moet je je talenten en creativiteit volledig kunnen ontwikkelen. De manier waarop iemand zichzelf ontplooit is heel persoonlijk.

6. Geef enkele voorbeelden van hoe mensen naar zelfactualisatie streven.

.....

.....

Uit de voorbeelden bleek al dat een bepaalde behoefte op meerdere manieren bevredigd kan worden. Daarnaast kan bepaald gedrag meerdere behoeften tegelijk bevredigen.

7. Welke behoeften kun je bevredigen als je lid bent van een sportclub?

.....

.....

.....

Cognitieve en esthetische behoeften

In de jaren 1960 paste Maslow zijn oorspronkelijke model uit 1943 aan. Net voor het hoogste niveau voegde hij nog twee andere niveaus toe: de cognitieve en de esthetische behoeften. Die zijn onderling inwisselbaar wat volgorde betreft.

Cognitieve behoeften zijn de behoeften om kennis op te doen, de nieuwsgierigheid te bevredigen en de omgeving te begrijpen.

8. Geef enkele voorbeelden van gedrag dat mensen stellen om die behoefte te bevredigen.

.....

.....

Volgens Maslow heeft de mens de behoefte om op zoek te gaan naar schoonheid. Die **esthetische behoeften** komen bijvoorbeeld tot uiting in de waardering van kunst en architectuur.

9. Geef enkele voorbeelden van gedrag dat mensen stellen om die behoefte te bevredigen.

.....

.....

.....

10. Noteer bij elk voorbeeld het bijbehorende niveau uit de behoeftehiërarchie van Maslow. Soms zijn er meerdere mogelijkheden.

- Leonie gaat vanavond uit en wil er mooi uitzien.

.....

- Vince wil niet lang meer thuis wonen. Hij wil wonen in een huis dat hij zelf heeft ingericht.

.....

- Tijdens de rust van de voetbalwedstrijd drinken de spelers veel water.

.....

- De rockband speelt elk verzoeknummer van het publiek, omdat ze nog meer applaus wil krijgen.

.....

- Florian en Joshua doen een fluojasje aan als ze in het donker fietsen.

.....

- Marloes gaat naar de bib om een boek over sterrenkunde te ontlenen.

.....

3 Zelfdeterminatietheorie

3.1 Behoeften volgens de ZDT

De Amerikaanse psychologen **Richard Ryan** (1953) en **Edward Deci** (1942) ontwikkelden de zelfdeterminatietheorie (ZDT). Dat is een uitgebreide theorie met een belangrijk luik over motivatie. Net als Maslow bekijken Deci en Ryan de mens positief. Groei en zelfontplooiing staan ook bij hen centraal. In Vlaanderen wordt de ZDT verder uitgewerkt door o.a. **Maarten Vansteenkiste** (1977).

In de ZDT worden drie psychologische basisbehoeften onderscheiden: autonomie, verbondenheid en competentie. Ze bestaan naast de fysiologische behoeften. Ze zijn alle drie even belangrijk en universeel (dus bij iedereen aanwezig).

- **Autonomie:** het gevoel dat je eigen keuzes kunt maken en jezelf kunt zijn. De behoefte aan autonomie wordt bevredigd als mensen hun eigen gedrag kunnen bepalen. Als mensen voortdurend worden gecontroleerd of zich bedreigd voelen door anderen, wordt niet aan die behoefte voldaan.
- **Verbondenheid:** het verlangen naar een warme, hechte band met anderen, naar sterke, stabiele en veilige relaties. Aan die behoefte wordt voldaan, als een mens zich gewaardeerd en geliefd voelt. Bij wie ruzie heeft met anderen of wordt uitgesloten, daalt het gevoel van verbondenheid.
- **Competentie:** je bekwaam voelen in wat je doet, succesvol zijn, het gevoel hebben iets goed te kunnen. Iemand kan zich competentier voelen als hij haalbare taken moet uitvoeren of als hij positieve feedback krijgt. Het gevoel van competentie daalt als de taken te moeilijk zijn of door veel negatieve feedback.

Het **bevredigen** van de behoeften geeft mensen een gevoel van energie en veerkracht. Het zorgt volgens de ZDT voor psychologische **groei** en welbevinden.

Frustratie (of tegenwerking) van behoeften zou leiden tot psychische problemen.

11. Welke behoefte staat centraal in de volgende voorbeelden?

Wordt de behoefte bevredigd of gefrustreerd?

- Wat een rottag. Op school kreeg ik een taak voor Frans terug: 3/10. Tijdens de volleybaltraining maakte ik de ene fout na de andere. Ik maakte er een zootje van.
- Geen schoolwerk vanmiddag en de zon schijnt. Ik heb een lange tocht op mijn rollerblades gemaakt. Ik heb ervan genoten dat ik kon doen waar ik zin in had.
- Deze middag na school ben ik met Lander een cola gaan drinken. We hadden een goede babbel. Hij luisterde echt toen ik het over de ruzie met mijn ouders had. Ik heb geluk met zo'n goede vriend.

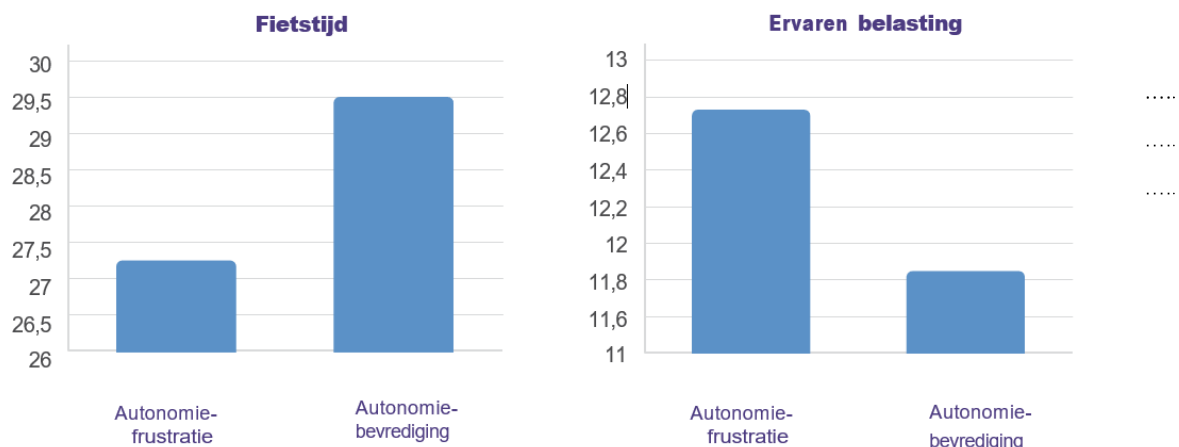
De ZDT wordt door heel wat onderzoek bevestigd.

In 2011 lieten de Australische psychologen Banting, Dimmock en Grove deelnemers eerst fouten in een tekst verbeteren. Aan de ene groep werden zinnen voorgelegd waar woorden als 'vrijheid' en 'keuze' in voorkwamen. De andere groep kreeg woorden als 'druk' en 'moeten' te lezen. Zo werden ze onbewust in een toestand van autonomiebevrediging of autonomiefrustratie gebracht (die techniek heet *priming*). Daarna moesten ze fietsen. Na 20 minuten werd verteld dat ze mochten stoppen als ze wilden, maar dat ze ook verder mochten fietsen.

In een ander onderzoek (2014) bewezen Przybylski, Deci en Ryan dat frustratie van competentie kan leiden tot agressie. Twee groepen van deelnemers speelden Tetris. De eerste groep kreeg een gewone versie, de tweede groep een moeilijkere. Die laatste groep werd dus gefrustreerd. Voor het spel moesten alle deelnemers hun hand een tijdje in een kom met onaangenaam koud water stoppen. Er werd hun verteld dat die tijd bepaald was door de vorige deelnemer. In werkelijkheid werd iedereen gevraagd het 25 seconden vol te houden. Na het spel werd naar hun gevoel van agressie gevraagd en mochten ze zeggen hoelang de volgende deelnemer de hand in het koude water zou moeten steken. De eerste groep zei gemiddeld 22,25 seconden, de tweede groep 29,87 sec. Dat was dus langer dan wat ze zelf hadden moeten doen, wat als een teken van agressie kan worden beschouwd.

12. Bestudeer de resultaten van het fietsexperiment.

Wat kun je uit de grafieken afleiden?

Bron: Vansteenkiste M. en Soenens B. (2015). Vitamines voor groei. Ontwikkeling voeden vanuit de Zelf-Determinatie Theorie. Leuven: Acco.

4 Prestatiemotivatie

4.1 Intrinsieke en extrinsieke motivatie

Prestatiemotivatie gaat over de mate waarin iemand gemotiveerd is om goed te presteren, bijvoorbeeld hoge punten te halen op school of een dieet vol te houden. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen intrinsieke en extrinsieke motivatie.

Bij **intrinsieke motivatie** gaat het om gedrag dat je stelt omdat je het graag doet. Je doet iets vanwege de activiteit zelf. Je ervaart een *flow*: het gevoel dat je helemaal in je bezigheid opgaat. Als je dolgraag leest en elke week naar de bibliotheek gaat, ben je intrinsiek gemotiveerd.

13. Geef nog een concreet voorbeeld van intrinsieke motivatie.

.....

.....

Bij **extrinsieke motivatie** zijn er bepaalde gevolgen gekoppeld aan je gedrag. Je doet iets om er iets mee te bereiken. Je krijgt er bijvoorbeeld een beloning voor of je vermijdt er een straf mee. Daarnaast kan het positieve gevoelens opleveren, zoals trots en blijdschap. Als je bijvoorbeeld alleen maar hard studeert omdat je van je ouders een brommer krijgt bij een goed rapport, dan ben je extrinsiek gemotiveerd.

Veel van ons gedrag wordt extrinsiek gemotiveerd. We kunnen nu eenmaal niet alles prettig vinden.

14. Zoek voorbeelden van extrinsieke motivatie op school.

.....

.....

4.2 Overrechtvaardiging

Je kunt je afvragen of intrinsieke en extrinsieke motivatie elkaar versterken. Wordt je motivatie groter als je tegelijk intrinsiek én extrinsiek gemotiveerd bent? Of werken die vormen van motivatie elkaar tegen? Als we gedrag belonen, kan dat in bepaalde gevallen negatief zijn voor de intrinsieke motivatie. Met andere woorden: gedrag kan minder plezierig worden als je ervoor beloond wordt.

Bij een experiment werden kinderen ingedeeld in twee groepen. Elk kind moest een tekening maken. De onderzoekers vertelden de kinderen uit de eerste groep dat ze voor hun tekening beloond zouden worden met een diploma. Aan de tweede groep vertelden ze niets. Beide groepen gingen aan de slag. Toen de kinderen na enkele dagen opnieuw de kans kregen om te tekenen, was de eerste groep minder enthousiast dan de tweede. De beloning had ervoor gezorgd dat de intrinsieke motivatie van de eerste groep verzwakt was.

Dat heet **overrechtvaardiging**: je wordt als het ware te veel beloond voor je gedrag.

15. Lees het fragment en pas het principe van overrechtvaardiging toe.

Filosoof Michael Sandel, de schrijver van onder meer *Niet alles is te koop*, schreef eens over mensen die bloed gaven voor bloedbanken. Vrijwillig. En hoe, toen men besloot voor bloeddonatie een vergoedinkje te gaan betalen, het aantal donoren áfnam. Blijkbaar deden mensen het omdat het ze een prettig gevoel gaf om iets goeds te doen. Toen het een betaalde transactie werd, werd dat aspect, het belangrijkste, ervan afgenomen.

De Vos, M. (2019, 2 februari). Wie gezien wordt bestaat. De Standaard.

.....
.....
.....

Volgens de ZDT treedt overrechtvaardiging op afhankelijk van het soort beloning. De vraag is welke invloed de beloning heeft op het bevredigen of frustreren van de behoeften.

Als de beloning bijvoorbeeld de autonomie vermindert, zal de intrinsieke motivatie dalen. Wie voor een taak betaald wordt, heeft minder het gevoel dat hij er zelf voor gekozen heeft.

Als de beloning bijvoorbeeld de competentie verhoogt, blijft de intrinsieke motivatie op peil. Wie voor zijn prestatie een compliment krijgt, heeft het gevoel iets goed te kunnen.

16. Maak een schema waarin je de invloed van het soort beloning op de intrinsieke motivatie aanduidt.

Voorbeeld van beloning	Invloed van beloning op behoeften	Invloed op intrinsieke motivatie

4.3 Gecontroleerde en autonome motivatie

Intrinsieke motivatie geeft ons een aangenaam gevoel en maakt het gemakkelijker om bij te leren en te presteren. Maar presteren doen we niet zo vaak vanuit intrinsieke motivatie. Hard werken, trainen of studeren doen we niet zomaar omdat we het leuk vinden, maar meestal om er iets mee te bereiken. Daarom vinden Deci en Ryan het onderscheid tussen extrinsieke en intrinsieke motivatie minder belangrijk dan het verschil tussen **gecontroleerde** en **autonome motivatie**. Bij gecontroleerde motivatie hebben we het gevoel dat we iets doen omdat het moet. Vansteenkiste noemt dat 'moetivatie'. Bij autonome motivatie hebben we het gevoel dat we zelf voor het gedrag kiezen, ook al doen we het niet puur voor het plezier. Dan hebben we 'goesting'.

De ZDT onderscheidt vier verschillende redenen waarom iemand gemotiveerd is om bepaald gedrag te stellen.

- **Externe druk:** je streeft een beloning na, wilt een straf ontlopen of voldoet graag aan de verwachtingen van anderen.
- **Interne druk:** je wilt negatieve gevoelens zoals schaamte, angst of schuld vermijden, of je wilt positieve gevoelens, zoals trots, ervaren.
- Je vindt de activiteit **betekenisvol:** je vindt het nuttig of waardevol om te doen.
- Je hebt **interesse** voor de activiteit of je vindt het prettig om te doen.

De eerste twee redenen zorgen voor gecontroleerde motivatie, de laatste twee voor autonome motivatie.

17. Noteer de nummers van de antwoorden op de vraag waarom leerlingen gemotiveerd zijn om te studeren op de juiste plaats in het schema.

1. Ik wil later een toffe job uitoefenen, dus wil ik een goed diploma halen.
2. Als ik slechte punten heb, mag ik van mijn ouders niet meer naar de sportclub.
3. Als ik goed studeer, krijg ik een pluim van de leerkracht.
4. Als ik slechte punten heb, voel ik me minderwaardig tegenover mijn klasgenoten.
5. Ik studeer graag.
6. Ik studeer omdat de leerstof nuttig is in het dagelijks leven.
7. Ik voel me goed als ik een goed rapport heb.
8. Ik vind de leerstof boeiend.

Reden van motivatie	Antwoorden
Externe druk	
Interne druk	
De activiteit als betekenisvol ervaren	
Interesse hebben in de activiteit of het graag doen	

Test jezelf

1. Noteer bij elk voorbeeld de bijbehorende behoefte uit de theorie van Maslow.

A. Eva is erin geslaagd haar droom waar te maken: ze heeft haar diploma van verpleegkundige gehaald.

.....

B. Na elke werkdag stopt Samira bij haar ouders om even een praatje te slaan.

.....

C. Jules zet elke maand 250 euro van zijn loon op een spaarboekje.

.....

D. Klaas toont een tekening die hij gekleurd heeft aan zijn mama en geniet van haar aandacht.

.....

2. Lees de casus. Toon aan dat de drie behoeften uit de ZDT bij Ella worden bevredigd.

Ella (15) geniet van haar leven. Ze heeft zelf beslist om vanaf het vierde jaar Humane Wetenschappen te volgen. Ze heeft met haar ouders kunnen praten over de verschillende studiemogelijkheden. Ze steunen haar in haar keuze. De studiekeuze sluit goed aan bij Ella's talenten en interesses. De hoofdvakken liggen haar. Bovendien zit ze nu met enkele vrienden uit de Chiro in de klas.

.....

.....

.....

.....

Kijktip

Waarom leiden bonussen tot slechtere prestaties?

Gaan we harder lopen als we beloond worden met geld? Dr. Kilian Wawoe, organisatiepsycholoog aan de Vrije Universiteit Amsterdam, laat zien hoe extra beloningen hun doel voorbij kunnen schieten.

www.universiteitvannederland.nl/college

Hoofdstuk 2: Emoties

1 Definities en componenten

1.1 Definities

Lange tijd werden emoties eenzijdig negatief bekeken. Woede, jaloezie en trots maakten zelfs deel uit van de zeven hoofdzonden. Emoties zouden de geest vertroebelen en ons verhinderen om helder te denken. Tegenwoordig kijken wetenschappers heel anders naar emoties. Ook negatieve emoties als angst, verdriet en woede blijken hun nut te hebben. Zonder verliefdheid, blijdschap en ontroering zou je leven maar kleurloos zijn. Emoties geven je leven pit.

Wetenschappers maken een onderscheid tussen een emotie, een stemming en een temperament. Een **emotie** is een kortdurende en intense reactie op een prikkel die we belangrijk vinden. Opvallend is dat de prikkel die de emotie uitlokt geen gebeurtenis hoeft te zijn die hier en nu plaatsvindt. Emoties kunnen evengoed uitgelokt worden door gedachten of herinneringen. Zo kun je vandaag verdriet ervaren als je terugdenkt aan een droevige gebeurtenis van enkele jaren geleden.

Het begrip **affectief** wordt gebruikt om te verwijzen naar het ervaren van emoties en stemmingen.

Het **temperament** van een persoon is een blijvende geneigdheid om vaak bepaalde emoties of stemmingen te ervaren.

1.2 Componenten van emotie

Een emotie bestaat uit drie componenten.

- De **subjectieve component**: gedachten en gevoelens
De subjectieve component bestaat uit een cognitief deel (een beoordeling van de situatie) en een gevoel. Je merkt bijvoorbeeld een grommende hond op, schat de situatie in als gevaarlijk en ervaart een onprettig gevoel.
- De **fysiologische component**: het lichaam
Bij emoties horen ook lichamelijke veranderingen, die door je zenuwstelsel in gang worden gezet. Zo zorgen bepaalde emoties ervoor dat je hartslag en ademhaling versnellen of vertragen, dat je bloeddruk hoger of lager wordt ... Dat leidt tot waarneembare reacties als zweten, blozen, kippenvel en huilen. De mate waarin je zenuwstelsel actief is, wordt ook wel *arousal* genoemd.
- De **gedragscomponent**: de expressie
Emoties lokken gedrag uit. Sommige emoties uiten zich via een heel herkenbare gezichtsuitdrukking. Ook via andere vormen van lichaamstaal tonen we onze emoties: roepen als je bang bent, je vuisten ballen als je boos bent, juichen van blijdschap ...

1. Werk de drie componenten van emoties uit in de volgende situaties.

- Je team wint bij het volleyballen.

- Subjectieve component:

.....

- Fysiologische component:

.....

- Gedragscomponent:

.....

- Een vriendin vertelt roddels over je.

- Subjectieve component:

.....

- Fysiologische component:

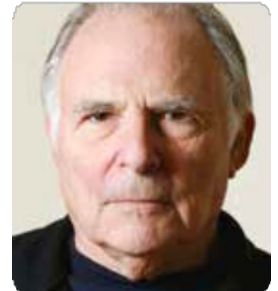
.....

- Gedragscomponent:

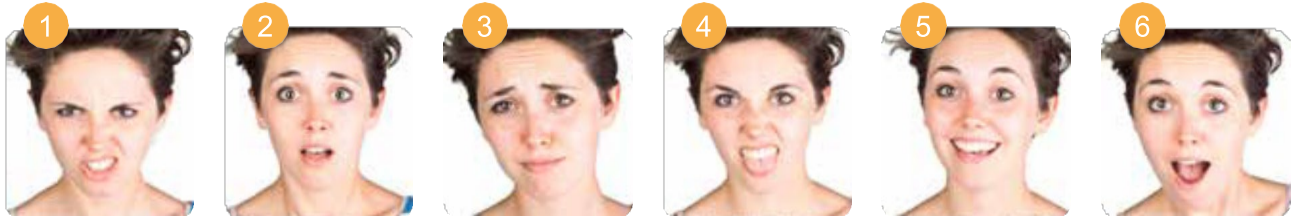
.....

2 Basisemoties

Paul Ekman (1934) identificeerde zes basisemoties. Dat zijn emoties die wereldwijd voorkomen en die overal dezelfde gelaatsuitdrukkingen uitlokken: blijdschap, woede, verdriet, angst, walging en verrassing.

2. Welke basisemoties herken je op de foto's?

1)	3)	5)
2)	4)	6)

Ekman omschrijft andere emoties als varianten of combinaties van de zes basisemoties. Zo is jaloezie een mengeling van woede en angst. Ongerstheid en paniek zijn respectievelijk een lichte en een zware variant van angst. Later vulde Ekman het lijstje van basisemoties aan met emoties als schaamte, schuld en trots. Die emoties zijn echter minder gemakkelijk te herkennen.

3 Functies van emoties

Wetenschappers identificeren drie functies van emoties.

- Emoties hebben een **adaptieve functie**: ze sturen ons gedrag in een richting die ons helpt met overleven.
- Emoties hebben een **sociale functie**: ze zijn een hulpmiddel bij de communicatie en interactie met anderen.
- Emoties ondersteunen het **cognitieve functioneren**: ze zorgen voor een verhoogde aandacht en zorgen ervoor dat we herinneringen beter opslaan in het geheugen.

Op de eerste twee functies gaan we dieper in.

3.1 Adaptieve functie

Charles Darwin (1809-1882), de grondlegger van de evolutieleer, was de eerste wetenschapper die stelde dat emoties niet enkel een storend neveneffect zijn van onze gedachten, maar dat ze ook een functie hebben. Zo zag hij bijvoorbeeld in dat angst de kans op overleving kan verhogen. Emoties kunnen dus nuttig zijn voor het individu.

De adaptieve functie van emoties hangt sterk samen met de fysiologische component.

3. Welke lichamelijke reacties merk je op als je angstig bent? Hoe kunnen die veranderingen je helpen overleven?

.....

.....

.....

Die reactie wordt de **vecht-vlucht-reactie** genoemd. Het **autonoom zenuwstelsel** speelt daarbij een belangrijke rol. Dat zenuwstelsel regelt de werking van organen zoals het hart, de longen en de spijsvertering. Het bestaat uit twee delen. Het **sympathisch** zenuwstelsel treedt in werking bij inspanning of stress en zorgt dat je lichaam klaar is voor actie. Het **parasymphisch** zenuwstelsel zorgt voor rust en ontspanning.

Een minder voorkomende reactie bij angst is verstijving. Als een dier of mens te veel twijfelt over hoe hij moet reageren, kan 'bevriesgedrag' optreden: het individu verroert zich niet meer. In combinatie met eventuele natuurlijke camouflage kan het dan 'verdwijnen' in de omgeving.

De Amerikaanse psychologe **Shelley Taylor** (1946) merkte op dat de vecht-vlucht-reactie een typisch mannelijk fenomeen is. Volgens haar kan angst ook een **tend-and-befriend-reactie** uitlokken, vooral bij vrouwen. Vrouwen zouden vooral geneigd zijn om in stresssituaties voor hun kroost te zorgen (*tend*) en hulp te zoeken bij hun sociale groep (*befriend*).

3.2 Sociale functie

Emoties helpen niet alleen individuen om hun gedrag aan te passen aan de eisen van de omgeving. Ze zorgen er ook voor dat onze sociale relaties vlotter verlopen. Ze zijn een communicatiemiddel, waarmee we boodschappen sturen naar de mensen om ons heen.

Een onderzoek van de Amerikanen Kraut en Johnston toont dat aan. Zij observeerden spelers van een bowlingwedstrijd vanuit twee hoeken: vanuit de kegels en vanuit het publiek. Ze merkten dat bowlers die een goede worp hadden gegooid, vaker glimlachten als ze zich hadden omgedraaid naar het publiek dan als ze nog naar de kegels keken. Waarschijnlijk waren ze al blij als ze het resultaat van hun worp zagen, maar uitten ze dat pas als het publiek hen kon zien. Blijkbaar wilden ze iets duidelijk maken aan de toeschouwers.

De sociale functie van emoties is dubbel. Enerzijds beïnvloeden jouw emoties anderen.

Anderzijds helpen emoties van anderen je om hen in te schatten en jouw gedrag op hen af te stemmen.

De dubbele sociale functie wordt aangetoond door het *still face experiment*. In die test spelen moeder en baby met elkaar. Plots krijgt de moeder instructie om geen gelaatsuitdrukking meer te tonen en niet meer te reageren op wat het kind doet. Het kind krijgt zo geen emotionele boodschappen meer van de moeder en weet niet wat er aan de hand is. De baby reageert over het algemeen onrustig, zelfs met paniek en toont dus allerlei emoties om opnieuw contact te krijgen met de moeder.

Een ander mooi voorbeeld van de sociale functie van emoties is blozen. Blozen doen we o.a. als we een stommitieit hebben begaan. Je kunt niet doen alsof je bloost en je kunt het ook niet stoppen. Het wordt daarom beschouwd als een betrouwbaar signaal van schaamte. Uit onderzoek blijkt dat mensen meer vergevingsgezind zijn als iemand bloost na een misstap en meer overtuigd zijn van de oprechtheid van excuses.

4. Welke boodschap kan iemand geven door de volgende emoties te tonen?

- Angst

.....

- Verdriet

.....

- Blijdschap

.....

4 Emotionele intelligentie

4.1 Aspecten van emotionele intelligentie

De Amerikaanse psycholoog **Daniel Goleman** (1946) introduceerde het begrip **emotionele intelligentie** bij het brede publiek via zijn gelijknamige bestseller. Met emotionele intelligentie, afgekort als EQ (emotioneel quotiënt), bedoelt hij het vermogen om op een efficiënte manier met je eigen emoties en die van anderen om te gaan.

Emotionele intelligentie bestaat uit verschillende aspecten.

- **Herkennen en begrijpen van emoties**
Een eerste stap in het begrijpen van emoties is ze herkennen, zowel bij jezelf als bij anderen. Daarbij spelen non-verbale signalen een grote rol. Een tweede stap is proberen te verklaren waar die emotie vandaan komt. Waarom is iemand bijvoorbeeld verdrietig? Voor die verklaring is empathie nodig.
- **Reguleren van emoties**
Een belangrijke vaardigheid is het zelf bijsturen en onder controle houden van emoties, bijvoorbeeld door bepaalde situaties te vermijden of juist op te zoeken.
- **Expressie van emoties**
Emoties dienen op een gepaste manier geuit te worden. Boosheid kan bijvoorbeeld op verschillende manieren worden getoond, maar een luide woede-uitbarsting heeft vaak ongewenste gevolgen.

Mensen met een hoog EQ functioneren beter in sociale situaties. Vaak zijn ze succesvol in hun relaties en op het werk. Een hoog IQ (cognitieve intelligentie) volstaat (vaak) niet voor succes. Ook emotionele intelligentie is nodig om het ver te schoppen.

Volgens Goleman is het EQ niet aangeboren. Je kunt het oefenen. Dat merk je bijvoorbeeld bij mensen met een autismespectrumstoornis. Bij sommige mensen met ASS lijken de onbewuste methodes om zich in een ander in te leven minder goed te werken. Ze herkennen en voelen in mindere mate de pijn, het verdriet of de angst van anderen. Toch zijn er mensen met ASS die gezichtsuitdrukkingen op een bewuste manier leren te analyseren. Ze 'voelen' dan niet spontaan de blijdschap van de ander, maar herkennen die emotie wel aan de stand van de mond en de ogen.

4.2 Omgaan met eigen boosheid

Boosheid is een krachtige emotie. Hoewel ze vaak als negatieve emotie wordt beschouwd, kan boosheid ook nuttig zijn.

5. Wat kan het nut van woede zijn?

.....

.....

Maar woede kan een probleem worden als je ze op de verkeerde manier uit. Dan leidt boosheid al snel tot agressie en geweld, en breng je schade toe aan jezelf en anderen. Het is dus zinvol om te leren je woede te reguleren. In de volgende oefening ontdek je enkele strategieën voor **emotieregulatie**.

6. Lees de situatie. Verbind de strategieën met het passende voorbeeld.

Ella maakt zich vaak boos als haar favoriete voetb ploeg verliest. Ze probeert haar woede aan te pakken.

Situaties die woede uitlokken vermijden ·	Ella scrolt door haar Instagramfeed tijdens spannende momenten.
Afleiding zoeken ·	· Ella bijt op haar tanden om niet te schreeuwen.
De situatie herbeoordelen ·	· Ella kijkt niet naar de match.
De emotionele reactie onderdrukken ·	· Ella denkt: 'Ik ben boos, en dat mag.'
De emotie aanvaarden ·	· Ella denkt: 'Ach, het is maar een spelletje.'

Onderzoekers hebben gemerkt dat mensen die hun emoties vaak onderdrukken meer negatieve gevoelens ondervinden. Herbeoordelen heeft betere effecten.

Onderdrukken speelt in op slechts een van de drie componenten van de emotie, namelijk de expressie. De subjectieve en fysiologische component blijven ongewijzigd. Bij herbeoordelen verandert het idee over de situatie, waardoor de subjectieve component wijzigt en de andere componenten volgen.

De waarde van herbeoordelen wordt geïllustreerd door een experiment van Speisman. Proefpersonen kregen bloederige videobeelden te zien, bijvoorbeeld van een werkmans die een ernstig ongeluk kreeg. De ene groep proefpersonen dacht dat de beelden echt waren. De tweede groep werd verteld dat het een (geacteerde) film was die gemaakt was om de veiligheid op de werkvloer te verhogen. De fysiologische opwinding in de eerste groep (zoals de hartslag) lag duidelijk hoger dan in de tweede groep. Anders denken over de situatie maakte de emotie dus minder intens.

Test jezelf

1. Omcirkel het juiste antwoord.

Wat duurt het langst?	emotie / stemming
Welke eigenschap past bij het begrip temperament?	blijvend / veranderlijk
Wat is geen basisemotie volgens Ekman?	verrassing / trots
Welk deel van het zenuwstelsel zet de vecht-vlucht-reactie in werking?	sympathisch / parasympathisch
Wat is de beste strategie voor emotieregulatie?	onderdrukken / herbeoordelen

2. Lees de casus en beantwoord de vragen.

Meyra heeft zin in iets lekkers en opent de koelkast. Daar staat een pot aardbeienyoghurt waar ze vorige week al van heeft gegeten. Ze opent de pot en ziet een groen laagje op de yoghurt. Ze roept luid: 'Bah, schimmel.' Ze krijgt het gevoel dat ze moet kokhalzen. Ze houdt de pot in haar hand zover mogelijk van zich af en gooit hem in de vuilnisbak. Haar eetlust is over.

Welke emotie ondervindt Meyra?

.....

Hoe uiten de drie componenten van de emotie zich?

.....
.....
.....

Welke functie van emoties herken je in het voorbeeld? Leg uit.

.....

Kijktip

Inside Out

De Pixar-animatiefilm *Inside Out* (2015) geeft een inkijk in het gevoelsleven van de 11-jarige Riley, een meisje op de rand van de puberteit. De film geeft mooi weer hoe ons gedrag door onze emoties wordt beïnvloed. De hoofdpersonages zijn de vijf basisemoties: *Anger*, *Disgust*, *Joy*, *Fear* en, in een absolute glansrol, *Sadness*.

Hoofdstuk 3: Cultuur in breed perspectief

1 Cultuur in de diepte

Iedere samenleving heeft een eigen cultuur die overkoepelend is voor de gehele samenleving. Binnen die overkoepelende cultuur ontstaan verschillende variaties. Zij onderscheiden zich op een minieme of extreme manier van de overkoepelende cultuur en zijn binnen die cultuur al dan niet duidelijk aanwezig.

1.1 Hoofdcultuur

Vanaf onze geboorte komen we in aanraking met de cultuur van de samenleving. In traditionele samenlevingen is er in de regel maar één cultuur. Die bestaat uit waarden, normen, opvattingen en een levensstijl die door alle leden van die samenleving gedeeld worden. Via instituties worden die overgedragen.

1. Hoe heet dat langdurige proces van cultuuroverdracht?

Hoe complexer en opener een samenleving wordt, hoe meer variaties er op de **hoofdcultuur** bestaan. De hoofdcultuur is dan de cultuur die de samenleving op maatschappelijk, politiek en economisch vlak domineert. Er is daarom sprake van de **dominante cultuur**. Dat hoeft niet noodzakelijk de cultuur van de meerderheid van de bevolking te zijn, maar wel die van de groep met de meeste invloed.

In onze maatschappij wordt de cultuur van de middenklasse vaak beschouwd als de dominante cultuur. Mensen die al in een andere cultuur zijn gevormd, zoals migranten of mensen die langdurig in een andere cultuur verblijven, nemen daarom vaak een deel van de hoofdcultuur over wanneer ze integreren in onze samenleving.

2. Hoe heet die vorm van cultuuroverdracht?

1.2 Subcultuur

De **variaties** binnen een dominante cultuur worden subculturen genoemd. Een **subcultuur** is een groep waarvan de geloofsoopvatting, waarden en/of levensstijl afwijken van die van de dominante cultuur en die binnen de maatschappij aanvaard wordt.

Specifieke vormen van subculturen zijn jongerenculturen of jeugdculturen.

3. Tot welke jongerencultuur behoort je of welke (hedendaagse?) jongerencultuur ken je?

4. Waarom worden subculturen vaak geassocieerd met jongeren?

De algemene jeugdcultuur ontstond in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Het ontstaan ervan is het gevolg van meerdere factoren.

- Zo was er de **toenemende welvaart** in onze maatschappij. Die ging gepaard met een aantal nieuwe technologieën op het vlak van massaproductie en massamedia. Daardoor kregen mensen, en dus ook jongeren, toegang tot heel wat informatie.

Jongeren werden een interessante economische doelgroep. Zij wilden zich immers onderscheiden van de volwassen generatie. Er kwamen dan ook producten op de markt, zoals bromfietsen, platen, kleding, make-up ... waarmee ze zichzelf als aparte groep konden profileren. Ook **cultuur werd gecommercialiseerd**: het werd een product dat zich steeds meer richtte op jongeren.

- De **democratisering van het onderwijs** maakte het mogelijk dat jongeren niet alleen in contact kwamen met informatie, maar ook met leeftijdsgenoten met wie ze interesses deelden.
- De **toename van vrije tijd** in combinatie met de al genoemde welvaartstoename gaf jongeren de kans hun interesses uit te bouwen tot hobby's.

De jongerencultuur creëerde een **collectieve identiteit**, waarmee jongeren zich konden onderscheiden van de cultuur van de volwassenen.

De aanwezigheid van leeftijdsgenoten met gemeenschappelijke interesses, de zogeheten peergroup, gaf elk individu ook de kans zijn of haar **eigen identiteit** te ontwikkelen.

Door verschillende smaken in muziek, mode, politieke opvatting en levensstijl ontstonden er variaties binnen de algemene jongerencultuur. Jongeren waren **uiterlijk van elkaar te onderscheiden** door hun gedrag, haartooi, klederdracht, woordenschat, rituelen of muzikale voorkeur.

Heel wat jongerensubculturen zijn ontstaan vanuit een specifieke situatie of overtuiging. Zo ontstond de hiphopcultuur rond de jaren 1970 als reactie op de slechte levensomstandigheden in de Bronx (New York). Sommige trotseerden de tijd en bestaan nog steeds, al dan niet in een gewijzigde vorm. Andere verdwenen uit het straatbeeld.

Naast de jongerenculturen bestaan er nog heel wat andere subculturen. Zo worden de hare krisjna's in onze maatschappij beschouwd als een subcultuur met een levensstijl die deels verschilt van de dominante cultuur. Immigranten die in hun land van herkomst behoorden tot de dominante cultuur van hun samenleving, worden bij ons vaak gezien als een subcultuur.

1.3 Tegencultuur

Tegenculturen of *countercultures* verwerpen de dominante cultuur. Ze zetten zich af tegen de waarden van de heersende cultuur. Vaak gaat het om een reactie op de bestaande machtsverhoudingen. Zo verwierp de hippiecultuur in de jaren zestig van de vorige eeuw de imperialistische en prestatiegerichte cultuur van de westerse maatschappij. De hippies vervingen agressie en competitie door een ideaal van liefde en samenwerking.

Sommige culturen zijn gewelddadig en plaatsen zich op die manier buiten de wet. Hooligans die op de vuist gaan met supporters van de tegenpartij of (de omgeving van) het stadion vernielen, zijn zo'n voorbeeld van een tegencultuur.

De **grens** tussen een **subcultuur** en een **tegencultuur** is niet altijd gemakkelijk te trekken. Het gaat veeleer om een continuüm waarop zo'n groep van mensen te situeren is. Soms is het zelfs zo dat een subcultuur uitgroeit tot een tegencultuur.

Neem bijvoorbeeld een krakersgemeenschap, die een gebouw bezet en bewoont. Als die groep een overeenkomst heeft met een sociale huisvestingsmaatschappij waarin ze aangeeft zelf in te staan voor herstellingen, kan ze worden beschouwd als een subcultuur. Als de krakers zich echter verzetten tegen ontruiming en zich te buiten gaan aan vandalenstreken, worden ze een tegencultuur.

5. Vormen scholieren die onder de naam *Youth for Climate* betogen een sub- en/of tegencultuur? Leg uit.

.....

.....

.....

.....

6. Is in de volgende voorbeelden sprake van een hoofd-, sub- of tegencultuur?

2

Uit een peiling van de VUB bij 1600 Belgen blijkt dat tweederde van de Vlamingen vindt dat het afspelen van de Brabançonne bij sportwedstrijden voor een moment van verbondenheid met ons land zorgt.

3

Een bekende motorbende wordt verdacht van moord op eigen lid.

4

Het Sinterklaasfeest is een onderdeel van onze culturele traditie.

5

Jongeren brengen graffiti aan op de zijkant van een brug.

6

Cosplay is een *performance art* waarbij fans personages van films, anime, games ... met kostuums en accessoires uitbeelden. Soms heeft dat ook invloed op de straatmode.

Sub- en tegenculturen hebben twee duidelijke functies in onze maatschappij.

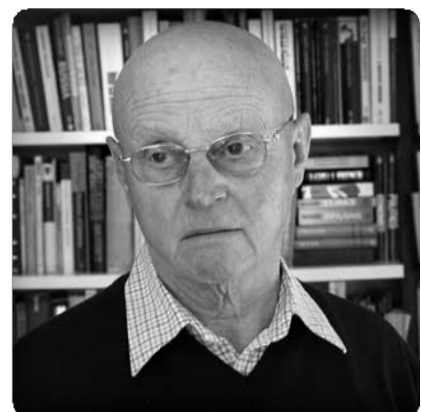
- Een **sociale identiteit** ontwikkelen: de leden krijgen het gevoel ergens bij te horen. Door dat groepsgevoel en door de solidariteit tussen de leden van de subcultuur ontstaat ook een wij-zij-gevoel.
- Door de stijl van een bepaalde subcultuur krijgen de leden de mogelijkheid hun eigen **individuele identiteit** te uiten. Dat doen ze met expressievormen zoals kleren, haarsnit, muzikale voorkeur enzovoort.

2 Culturen vergelijken

Verschillende culturen met elkaar vergelijken is erg moeilijk. Mogelijke manieren om dat te doen, zijn via de cultuurcomponenten, wereldbeelden of gedragsregels van culturen.

2.1 Cultuurdimensies

Een andere manier om culturen met elkaar te vergelijken, is op basis van hun wereldbeeld. De Nederlandse organisatiepsycholoog **Geert Hofstede** (1928–2020) werkte een eigen cultuurmodel uit. Om tot dat model te komen, voerde hij in 1966 een grootschalig onderzoek uit in meer dan vijftig landen. Hij ging daarbij op zoek naar datgene waarin de cultuur van die landen verschild. Hofstede kwam tot de conclusie dat er zes **dimensies** bestaan die de eigenheid van een bepaalde cultuur typeren. Iedere dimensie drukte hij uit in een score op 100.

2.1.1 Machtsafstand

Mensen zijn sociale wezens. Ze gaan daarom ook allerlei relaties met elkaar aan. Hofstede ging na in welke mate mensen uit een bepaalde cultuur binnen die relaties gelijk zijn of juist niet. Het kan gaan om allerlei soorten relaties: de relatie tussen ouder en kind, tussen man en vrouw, tussen werkgever en werknemer ... Hoe dichter het getal bij 100 ligt, hoe groter de machtsafstand en dus ook de ongelijkheid is. Machtsafstand komt met andere woorden neer op de **maatschappelijke ongelijkheid** binnen een bepaalde cultuur.

In een cultuur met een grotere machtsafstand aanvaarden mensen gemakkelijker dat de macht ongelijk verdeeld is, zoals het geval is in Arabische landen. In andere landen hechten de inwoners dan weer enorm veel belang aan gelijkheid, waardoor zij laag scoren op het vlak van machtsafstand. Die kleine machtsafstand is er bijvoorbeeld in Scandinavische landen.

2.1.2 Individualisme versus collectivisme

Hofstede maakt een onderscheid tussen individualistische en collectivistische samenlevingen. **Collectivistische culturen** behalen een lage score op 100. In die culturen is de groep het belangrijkste. Het individu krijgt zijn identiteit op basis van de groep waartoe hij behoort. Leden van collectivistische samenlevingen uiten minder snel wat ze persoonlijk denken of voelen. Ze passen zich voortdurend aan aan wat het beste is voor de groep. Solidair zijn met de groep wordt dus als heel belangrijk beschouwd. Oosterse culturen zijn veeleer collectivistisch.

In een **individualistische samenleving** komt het individu op de eerste plaats. De banden tussen de inwoners zijn veel losser: ze passen zich minder aan de rest van de groep aan, maar zijn vooral bezig met zichzelf en hun naaste omgeving. Typisch voor zo'n samenleving is het belang dat gehecht wordt aan privacy en de persoonlijke beloning voor hard werk. De westerse cultuur is individualistisch.

2.1.3 Mannelijkheid versus vrouwelijkheid

Hofstede maakt een onderscheid tussen samenlevingen die meer mannelijk of **masculien** zijn, en andere die meer vrouwelijk of **feminien** zijn. Masculien betekent dat succes, presteren en status heel belangrijk zijn. In meer mannelijke samenlevingen geldt een duidelijke rolverdeling tussen beide geslachten. Mannen/jongens en vrouwen/meisjes worden verschillend opgevoed en hebben verschillende taken te vervullen.

Ook het verwachte gedrag van mannen/jongens is duidelijk anders dan dat van vrouwen/meisjes. Japan is bijvoorbeeld heel mannelijk.

Een vrouwelijke cultuur hecht veel belang aan bescheidenheid en levenskwaliteit. Houden van wat je doet, is belangrijk. In meer vrouwelijke samenlevingen is het onderscheid tussen beide seksen eerder miniem. Geslachtsrollen overlappen elkaar ook. Succesvolle en krachtige vrouwen worden er gerespecteerd en bewonderd. Nederland is daar een voorbeeld van. Een hoge score op 100 voor deze dimensie betekent dat er duidelijke mannelijke en vrouwelijke rolpatronen bestaan.

2.1.4 Onzekerheidsvermijding

De toekomst kan niemand voorspellen. Dat brengt onzekerheid en soms ook angst met zich mee. De manier waarop iemand daarmee omgaat, hangt niet alleen af van zichzelf, maar ook van zijn cultuur. De dimensie onzekerheidsvermijding houdt verband met de mate van angst bij de leden van een cultuur wanneer ze zich bedreigd voelen door onzekere of onbekende situaties. Zij trachten die dan ook op alle mogelijke manieren te controleren.

Hofstede maakt een onderscheid tussen samenlevingen die via allerlei regels, afspraken en wetten zoveel mogelijk vat proberen te krijgen op de toekomst en andere culturen waar dat veel minder gebeurt. Hoe hoger een cultuur scoort op 100 op onzekerheidsvermijding, hoe meer die cultuur de neiging heeft om alles zoveel mogelijk te controleren. Zij kennen **veel formele en informele regels**, en verwachten dat iedereen zich eraan houdt. Dat betekent echter niet dat ze ook goed worden nageleefd. Typisch voor landen die hoog scoren op onzekerheidsvermijding is de bureaucratie: overheidsambtenaren controleren alles en iedereen, waardoor er vaak vertragingen ontstaan. Die landen hechten veel belang aan zaken die zekerheid naar de toekomst geven, zoals systemen die de inwoners leren hoe ze zich moeten gedragen of de ontwikkeling van technologie. Een voorbeeld van zo'n land is Duitsland.

Laag scorende culturen hebben **weinig regels**, die echter wél sterk worden nageleefd. Ook worden verschillende meningen geapprecieerd en afwijkend gedrag wordt tot op zekere hoogte geaccepteerd. Een land met een lage score op onzekerheidsvermijding is het Verenigd Koninkrijk.

2.1.5 Langetermijndenken versus kortetermijndenken

Hofstede maakt een onderscheid tussen culturen die eerder gericht zijn op het heden en andere die zich meer focussen op de toekomst. Bij een lage score op 100 is er sprake van **kortetermijndenken** en ligt de focus eerder op het heden: 'Vandaag is belangrijk en morgen zien we wel ...' Die cultuur kent geen strenge regels, is weinig spaarzaam, wil snel resultaat boeken en doet gemakkelijk mee met nieuwe trends. Ook streeft ze deugden na die verband houden met het verleden en het heden. Zo houden ze vaak vast aan soms oude regels en tradities en staan ze achterdochtig tegen sociale verandering.

Een samenleving die zich focust op de toekomst scoort hoog. Zij kenmerkt zich door **langetermijndenken** en streeft deugden na die in de toekomst beloofd zullen worden, zoals doorzettingsvermogen en spaarzaamheid. Ook kan zij zich goed aanpassen aan nieuwe situaties.

2.1.6 Hedonisme versus soberheid

Aanvankelijk beperkte het cultuurmodel van Hofstede zich tot de vijf voorgaande dimensies. Hedonisme tegenover soberheid voegde hij in 2010 als zesde en laatste dimensie toe. In een **hedonistische cultuur** zijn mensen uitbundig, gelukkig, vrolijk en kunnen ze toegeven aan hun impulsen. Ze verlangen om te genieten van het leven en plezier te maken. Een samenleving die hoog op 100 scoort, wordt beschouwd als hedonistisch en is vrolijk en optimistisch. De bevolking is er gelukkig en in die cultuur heerst het idee dat het leven leuk hoort te zijn.

Als een samenleving laag scoort, is er sprake van een **sobere cultuur**. Dergelijke culturen vinden ingetogenheid en allerlei strikte sociale regels belangrijk. Genot moet beperkt worden door het volgen van de regels. Delen van Afrika zijn hedonistisch, islamitische landen zijn vaak sober.

7. Bezoek de website Hofstede Insights, waar je per land kunt opzoeken hoe het scoort volgens het cultuurmodel van Hofstede.

- Noteer de zes cultuurdimensies van Hofstede in de eerste kolom van de tabel.
- Zoek de scores voor België op. Komen die scores overeen met wat jij dacht?
- Zoek vervolgens de scores op voor een Afrikaans, Aziatisch en Zuid-Amerikaans land naar keuze. Noteer ze in de tabel en vergelijk ze met de score van België.

	België			

2.2 Grondproblemen

Volgens socioloog en sociaal psycholoog **Alex Inkeles** (1920-2010) en psycholoog **Daniel Levinson** (1920-1994) heeft iedere samenleving een aantal **gemeenschappelijke grondproblemen**. Die hebben gevolgen voor zowel de samenleving als voor de groepen en individuen binnen de samenleving. De vier grondproblemen volgens Inkeles en Levinson komen overeen met vier culturele dimensies volgens Hofstede.

8. Vul naast ieder grondprobleem de cultuurdimensie van Hofstede in.

Grondprobleem	Cultuurdimensie
1. De verhouding tot gezag	
2. De verhouding tussen individu en samenleving	
3. Rollen van mannen en vrouwen	
4. Omgaan met conflicten	

Samenlevingen proberen om oplossingen voor die grondproblemen te zoeken. Wordt een oplossing door de hele samenleving aanvaard, dan ontstaat een institutie. Via die institutie wordt het gedrag dat het samenlevingsprobleem oplost ook aangeleerd. Vandaar dat instituties een socialiserende functie hebben.

2.3 Fijnmazige en grofmazige culturen

Om de verschillen tussen culturen te begrijpen, is het volgens hoogleraar interculturele communicatie **David Pinto** (1942) belangrijk om naar de **onderliggende structuren** te kijken. Hij vergelijkt de structuur van een samenleving met een net. De mazen van het net komen overeen met de regels van de samenleving.

Pinto beschrijft twee structuren: de fijnmazige en de grofmazige structuur. Fijnmazig wil zeggen dat er erg veel mazen zijn. In een **fijnmazige samenleving** (F) zijn er dus veel gedragsregels. Er is weinig ruimte voor een eigen interpretatie van de regels of voor afwijkend gedrag. Voor bijna iedere situatie bestaan namelijk gedetailleerde regels die de bevolking dient na te leven. Bovendien is er veel sociale controle op het naleven van de regels.

Het andere uiterste is de **grofmazige samenleving** (G), waar er slechts weinig regels zijn. Ook de sociale controle is in dergelijke samenlevingen minder groot. Dat leidt vaak tot een verminderde solidariteit.

Daarnaast onderscheidt Pinto ook **mix- of M-culturen**. Dat zijn culturen die tussen F en G in zitten.

Voorbeelden van F-culturen zijn te vinden in Arabische en Aziatische landen. Landen in West-Europa zijn vaak grofmazig, terwijl de tweedegeneratiemigranten die er wonen eerder een mix-cultuur hebben. Maar ook al hebben landen dezelfde structuur, toch kunnen er onderling grote verschillen bestaan. Bovendien kunnen binnen één land meerdere structuren bestaan. Zo kunnen subculturen een andere structuur hebben dan de hoofdcultuur.

De cultuurverschillen die door de onderliggende structuren van een samenleving ontstaan, hebben ook gevolgen voor de behoeftetheorie van Maslow. De behoeften van mensen uit een F-cultuur en G-cultuur zijn namelijk anders. Een van de kritieken van Pinto op de theorie van Maslow was dan ook dat die zich beperkte tot de westerse cultuur (G-cultuur), waartoe ongeveer 12 % van de wereldbevolking behoort. Die cultuur is vooral gericht op het individu, de zogenaamde ik-cultuur. Vandaar dat Pinto een nieuw model opstelde, waarbij de behoeften vertrokken vanuit een collectivistische cultuur of wij-cultuur.

9. Vergelijk het model van Maslow met dat van Pinto.

.....

.....

.....

10. Welke kenmerken zijn eigen aan de F-cultuur? Welke aan de G-cultuur?

Kies uit: *eigen interpretatie van de regels - authentiek zijn - afwijkend gedrag wordt niet aanvaard
- aan de regels houden zolang er verbondenheid is met de groep - waarden, normen en regels spelen een belangrijke rol - jezelf presenteren zoals je dat wenst - individu is verantwoordelijk voor zijn daden - het eigen maken van de regels van de groep*

F-cultuur	G-cultuur

Test jezelf

1. Juist of fout?

Stenen zijn een voorbeeld van cultuur.	juist / fout
De hiphopcultuur is zowel een sub- als een tegencultuur.	juist / fout
België is eerder een individualistische samenleving.	juist / fout
<i>Ocean Eyes</i> van Billie Eilish is Cultuur.	juist / fout
Het model van Pinto sluit aan bij F-culturen.	juist / fout

2. Lees het onderstaande artikel en beantwoord de vragen.

Krulbollen om niet helemaal Amerikaan te worden

[...] Zowat 200 000 Belgen emigreerden tussen 1830 en 1975 naar de VS: ze pasten zich – vergeleken met immigranten uit veel andere landen – relatief makkelijk aan hun nieuwe vaderland aan, waardoor ze vaak al na één generatie nauwelijks nog van andere Amerikanen te onderscheiden waren.

[...] Streken waar veel Duitsers naartoe migreerden, dansen iedere herfst op de hoempapa van de vele Oktoberfesten, en Saint Patrick's Day wordt in veel Amerikaanse steden even intens gevierd als in Ierland. Maar toch is ook die Belgische identiteit reëel, en gaat ze verder dan het occasioneel eten van mosselen of stoofvlees.

Ze uit zich in het in ere houden van Vlaamse tradities die bij ons inmiddels ouderwets zijn, zoals duivenmelken of volkssporten zoals krulbollen – een soort petanque met grote rollende schijven.

[...] En al is het uiteraard een manier om mensen met Belgische roots bijeen te brengen, ze nemen het spel wel ernstig. [...]

Aanvankelijk hadden de immigranten het niet gemakkelijk – welke migrant heeft dat wel? Velen onder hen spraken bijvoorbeeld nauwelijks Engels. Dat maakte de nabijheid van andere Belgen belangrijk.

'Er waren Belgische bakkers, fietsenwinkels, Vlaamse kerken – die in Detroit brandde af in de jaren zestig – en Vlaamse kranten, waarvan de Gazette van Detroit zelfs nog overleefde tot in 2014. Als je het bestudeert, wordt het een spiegel voor de migratie zoals wij die vandaag naar ons land kennen. We wilden er geen politieke voorstelling van maken, maar de idealist in mij – bovendien een dochter van een Poolse inwijkeling – hoopt dat ze mensen wat minder snel zal doen mopperen op immigranten die nog wat aan hun eigen cultuur en winkels hangen.' [...]

De Foer, S. (2021, 26 november). Krulbollen om niet helemaal Amerikaan te worden. www.standaard.be

. Pas het begrip acculturatie toe op Belgen die naar Amerika emigreerden.

.....

.....

- Van welke cultuurcomponenten is er sprake? Geef er drie en leg kort uit.

- Pas de begrippen hoofd- en subcultuur toe.

Kijktip

Kinderen van de migratie

Kinderen van de migratie is een zesdelige documentairereeks die het verhaal vertelt van de arbeidsmigratie naar België sinds de Tweede Wereldoorlog. In de aflevering 'De spanning stijgt' getuigt Christos Pistolas, een mijnwerkerszoon, dat hij als kind een bordje op de deur van een café las waarop stond: 'Verboden toegang voor ratten, honden, katten, Italianen, Spanjaarden, Grieken ...' Hoewel veel Belgen migranten met open armen ontvangen, komen ze toch vaak in aanraking met racisme en discriminatie.

<https://onderwijs.hetarchief.be>

Hoofdstuk 4: Sociale structuur

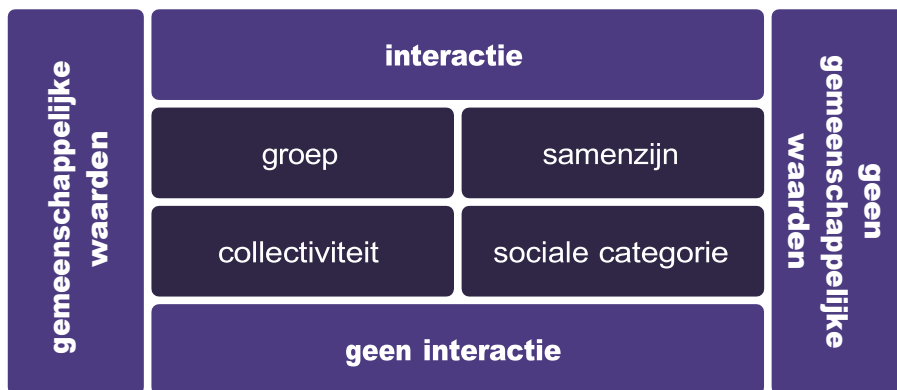
1 Sociale groepen

Als mensen samenleven, zullen ze ook relaties met elkaar aangaan, zelfs zonder dat ze elkaar persoonlijk kennen. Zo ontstaan sociale groepen.

Als lid van groepen nemen we deel aan de maatschappij. Bovendien wordt ons gedrag gestuurd door die groepen. Een veelgebruikte indeling van groepen waarin we een bepaalde plaats innemen, is die van de Amerikaanse socioloog **Robert King Merton** (1910-2003). Volgens hem zijn groepen op basis van twee criteria van elkaar te onderscheiden.

- De groepsleden hebben al dan niet gemeenschappelijke waarden.
- De groepsleden staan al dan niet in interactie met elkaar.

Op basis van die twee criteria ontstaan er drie groepstypen: groep, sociale categorie en collectiviteit. Het vierde type, *togetherness situation* of samenzijn, is een term van de Turkse psycholoog **Muzafer Sherif** (1906-1988), die aansluit bij de theorie van Merton.

1. Vul de tabel aan.

- Zet een kruisje als er sprake is van gemeenschappelijke waarden en/of interactie.
- Bedenk telkens een voorbeeld.

Type	Criteria		Voorbeeld
	Gemeenschappelijke waarden	Interactie	
Groep			
Collectiviteit			
Samenzijn			
Sociale categorie			

Elke samenleving heeft dus een duidelijke sociale structuur die bestaat uit een verzameling van geordende relaties. Die relaties kunnen betrekking hebben op mensen, groepen en instituties. Een **sociale structuur** kan dan ook gezien worden als een vorm van georganiseerd samenleven.

1.1 Sociale positie

Binnen de sociale structuur neemt iedereen een **sociale positie** in. Dat is onze plaats binnen de groep of samenleving.

2. Welke sociale positie vervul je op school?

Het lidmaatschap van een groep zorgt ervoor dat iedereen ook een sociale positie ten opzichte van elkaar inneemt. Dat kan tijdelijk of levenslang en verworven of toegewezen zijn.

3. Vul de tabel aan.

Kies uit de volgende mogelijkheden:

een positie die je vanzelf krijgt, topsporter, levensfasen (schoolkind, adolescent ...), man of vrouw, echtgenoot, een bonus op je werk, een positie die je krijgt na eigen inspanning, diploma.

Sociale positie		Omschrijving	Voorbeeld
Verworven	Tijdelijk		
	Levenslang		
Toegewezen	Tijdelijk		
	Levenslang		

Omdat je deel uitmaakt van verschillende groepen, neem je verschillende sociale posities in. Alle sociale posities die je op een gegeven moment inneemt, vormen je **positieset**.

4. Geef je positieset.

1.2 Sociale rol en rolgedrag

Aan elke sociale positie zijn **sociale rollen** gekoppeld. Dat zijn verwachtingen die anderen in de groep of samenleving hebben over de manier waarop iemand de positie vervult. Die anderen zijn je **rolpartners**, met wie je onderling verbonden bent. Het gedrag dat je op basis van je positie en je rol stelt, is je **rolgedrag**. Via **sociale controle** gaan je rolpartners na of je rolgedrag overeenkomt met je sociale rol. Dat kan zowel formeel als informeel zijn.

5. Vul de tabel aan.

- Noteer in de eerste kolom vier mogelijke sociale rollen die gekoppeld zijn aan je sociale positie op school.
- Noteer mogelijk rolgedrag in de tweede kolom.

Sociale rol	Rolgedrag

Soms nemen we bij de invulling van onze sociale rol een voorbeeld aan andere mensen die we al dan niet persoonlijk kennen. Dat gebeurt vaak onbewust. Vooral jongeren spiegelen zich vaak aan **rolmodellen** in hun zoektocht naar een eigen identiteit. Dat kan zowel tot positief als negatief rolgedrag leiden. Rolmodellen zouden zich dus bewust moeten zijn van hun voorbeeldfunctie.

**6. Geef een voorbeeld van een rolmodel.
Welk rolgedrag verwacht je van hem of haar?**

- Rolmodel:
- Rolgedrag:

In onze maatschappij bestaan er verwachtingen tegenover bepaalde sociale posities die diepgeworteld en heel stereotiep zijn. Ze veranderen niet of nauwelijks. Het gaat dan om **rolpatronen**. Bekende voorbeelden zijn de traditionele man-vrouwrolpatronen.

7. Noteer in de tabel een aantal taken, bezigheden, verantwoordelijkheden, beroepen ... die als typisch vrouwelijk of mannelijk worden beschouwd.

Vrouwelijk	Mannelijk

Soms kan dat tot een **machtsstrijd** binnen een relatie leiden, wanneer beide partners het daarover niet eens zijn. Toch voelen heel wat mannen en vrouwen vandaag niet langer de behoefte om aan dat stereotiepe beeld te beantwoorden. Hoewel de maatschappij de bovenstaande 'sociale regels' heeft opgesteld, aanvaardt ze dat de rollen vandaag veranderen. Mannen kunnen dus vrouwelijk rolgedrag vertonen en vrouwen mannelijk rolgedrag.

8. Toon dat aan met een concreet voorbeeld.

Sommigen gaan tegen de gangbare normen en verwachtingen in en willen zich van een bepaald rolpatroon ontdoen en nieuwe rechten verwerven. De strijd die daarmee gepaard gaat, wordt **emancipatie** genoemd.

In de loop van de recente geschiedenis hebben bepaalde bevolkingsgroepen geijverd om een ander rolpatroon op te nemen. In hun strijd wilden ze vooral gelijke rechten en een gelijke behandeling verwerven.

9. Toon dat aan met een concreet voorbeeld.

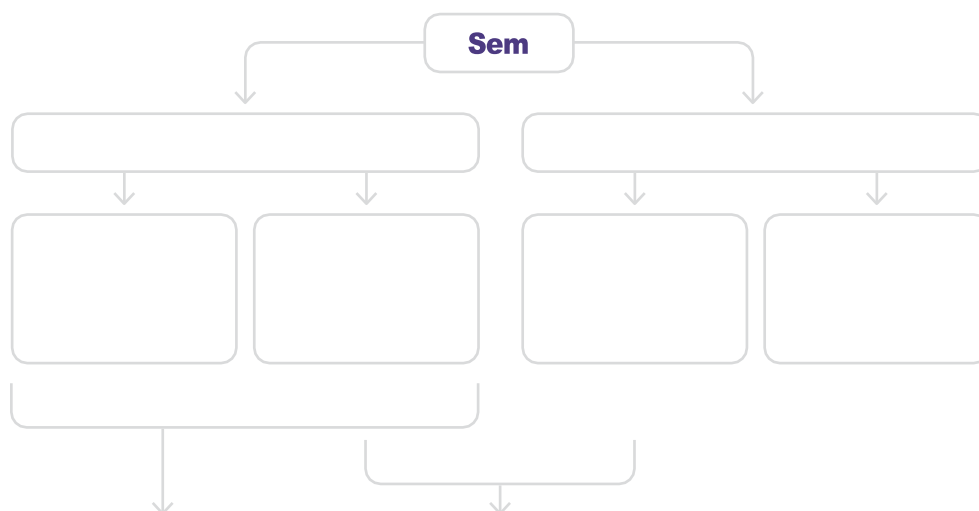
1.3 Rolconflict

Soms kunnen de verwachtingen over een bepaalde sociale positie of meerdere sociale posities tegenstrijdig zijn met elkaar. Dan is er sprake van **rolconflicten**. Als de rolverwachtingen die verbonden zijn aan één bepaalde sociale positie als tegenstrijdig ervaren worden, gaat het om een **intern rolconflict**.

Als je een tegenstrijdigheid ervaart in de rolverwachtingen die verbonden zijn aan twee sociale posities die je uitoefent, gaat het om een **extern rolconflict**.

10. Lees Sems verhaal. Stel het interne en externe rolconflict schematisch voor.

Sems positie bestaat uit de sociale positie 'leerling' en de sociale positie 'lid van een volleybalploeg'. De trainer van de volleybalploeg verwacht dat Sem iedere woensdagnamiddag op de training aanwezig is. Zo niet, dan mag Sem niet deelnemen aan de match op zaterdag. De leerkracht geschiedenis heeft een toets op donderdag gepland. Bovendien moet Sem samen met twee klasgenoten een groepswerk voor sociologie en psychologie maken.

1.4 Rolverwarring

Kenmerkend voor onze samenleving is de complexiteit van haar structuur. Je maakt deel uit van verschillende groepen, waarbinnen je met heel wat rolverwachtingen wordt geconfronteerd.

Er ontstaat **rolverwarring** als je niet weet hoe je je in een bepaalde situatie moet gedragen, omdat je niet kunt kiezen uit het passende rolgedrag. Dat is bijvoorbeeld het geval bij een laatstejaarsleerling die in de klas tegenover de leerkrachten een leidende positie inneemt, omdat hij in de jeugdbeweging in de hoofdleiding zit en het daar gewend is om beslissingen te nemen.

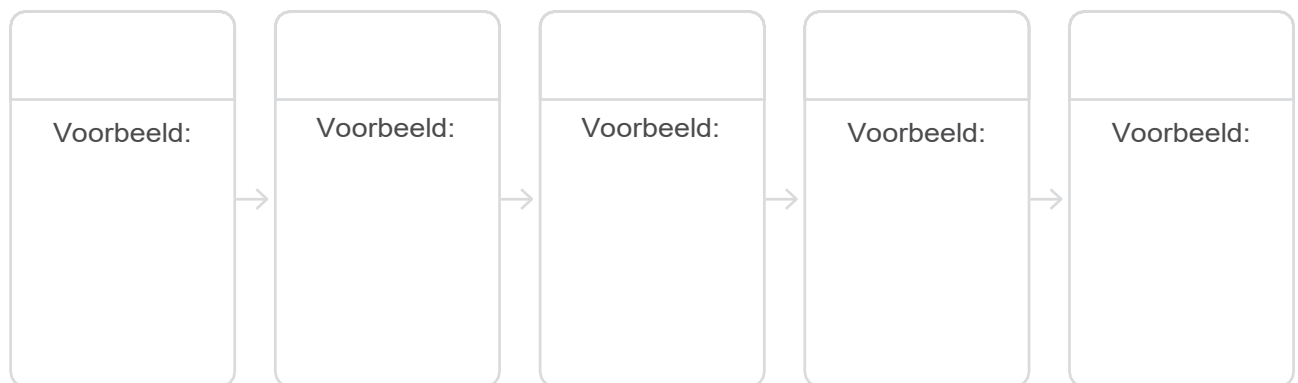
1.5 Sociale status en sociaal aanzien

Aan iedere sociale positie is een **sociale status** verbonden. Dat is de waardering van anderen voor die sociale positie. Hoe hoger de positie, hoe groter de kans dat je **macht** uitoefent. Je kunt met andere woorden bepalen wat iemand met een lagere sociale positie moet doen, hoe hij zich moet gedragen ... Zowel je sociale positie als de macht die met je sociale positie gepaard gaat, hebben bijgevolg invloed op je sociale status.

De erkenning die je krijgt voor het vervullen van je sociale rol wordt het **sociaal aanzien** genoemd. Zo zal een burgemeester van een dorp een lagere sociale status hebben dan een burgemeester van een grote stad. Toch kan de burgemeester van het dorp een hoger sociaal aanzien hebben, als hij zijn sociale rol beter vervult.

11. Vul het onderstaande schema aan.

- Rangschik de begrippen sociale status, sociale rol, sociaal aanzien, rolgedrag en sociale positie.
- Geef telkens een voorbeeld.

2 Sociale stratificatie

Tussen de groepen die deel uitmaken van de sociale structuur zijn er verschillen. Dat leidt tot een gelaagde of **gestratificeerde samenleving**: groepen worden in lagen ingedeeld.

Tussen die lagen bestaat ongelijkheid. Er ontstaat een hiërarchie of **maatschappelijke rangorde**.

2.1 Factoren

Er zijn heel wat factoren die de sociale stratificatie bepalen, zoals leeftijd, geslacht, migratiegeschiedenis, gezondheid, burgerlijke staat, socio-economische status (SES). Die laatste factor verwijst naar het opleidingsniveau, beroep, inkomen en aanzien. Die vier factoren hangen vanzelfsprekend ook samen.

2.2 Soorten

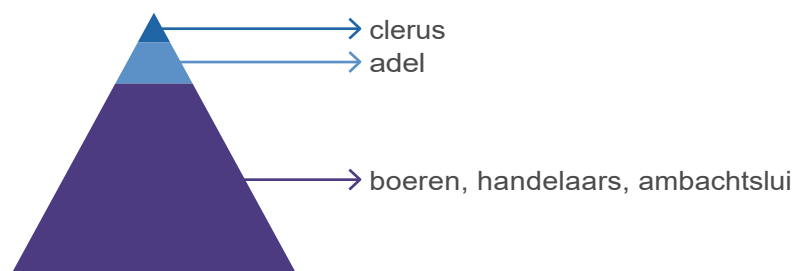
Er bestaan verschillende soorten stratificatiesystemen. Het soort stratificatiesysteem hangt af van de maatschappij. In een traditionele landbouwmaatschappij is er sprake van een standenmaatschappij of kastensysteem. De klassenmaatschappij wordt geïntroduceerd met de opkomst van de industriële samenleving.

2.2.1 Standenmaatschappij

De **standenmaatschappij** vanaf de middeleeuwen tot het einde van de vroegmoderne tijd kende drie standen. Je afkomst (geboorte) bepaalde in welke stand je terecht kwam. De eerste en tweede stand hadden veel rechten, terwijl de derde stand voornamelijk plichten had. Slechts 10 % van de bevolking behoorde tot de eerste twee standen.

Clerus of geestelijken

Geloof was in die tijd erg belangrijk. Het sociaal aanzien van de geestelijken was dus groot. De katholieke kerk oefende invloed en macht uit onder het principe dat het standensysteem een door God gewilde orde was. Daardoor legden de meeste mensen zich zonder tegenstand bij het systeem neer.

Adel

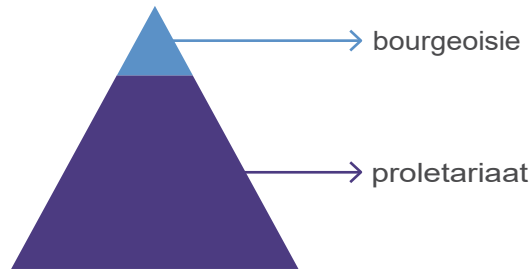
De adel (en de kerk) hadden recht op grondbezit. En grondbezit betekende macht en rijkdom. Adellijke titels werden doorgegeven van vader op zoon. Kinderen van grootgrondbezitters waren automatisch van adel. Stierven hun ouders, dan kregen zij het land. Standen waren dus erfelijk. Trouwen gebeurde ook binnen de eigen stand.

Boeren, handelaars, ambachtslui

Wie tot de derde stand behoorde, had geen rechten. Ook hier moest je binnen je eigen stand trouwen. De enige hogere stand waarnaar je kon opklimmen, was de lage adel of de lage clerus. Dat kon door militaire daden te verrichten, door rechten te kopen of door toe te treden tot de geestelijken.

Geleidelijk aan kwam het besef dat alle mensen van nature gelijk zijn. Aan het eind van de 18e eeuw kwam er dan ook een einde aan de standensamenleving. Een aantal belangrijke revoluties, zoals de Franse Revolutie, hebben daartoe bijgedragen.

2.2.2 Klassenmaatschappij

Stilaan evolueerde de agrarische standensamenleving naar een industriële maatschappij. Sinds de 19e eeuw was sprake van een **klassenmaatschappij**, die uit twee klassen bestond. Vooral economische verschillen bepaalden de ongelijkheid. Huwelijken tussen de verschillende klassen waren in theorie mogelijk, maar kwamen in de praktijk slechts zelden voor.

Kapitalisten of bourgeoisie

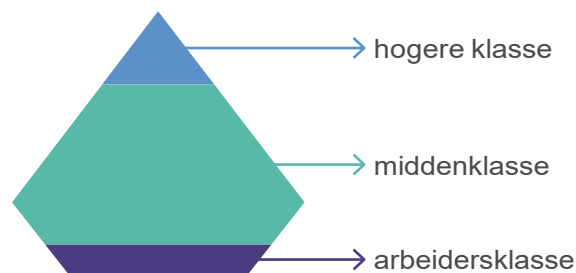
Door hun familieachtergrond bekleedden de adel en de gegoede burgerij de hoogste positie in de klassenmaatschappij.

Door haar werk, opleiding en vermogen had de burgerij of middenklasse haar status verdiend.

(On)geschoolde arbeiders of proletariaat

Zij verrichtten arbeid, waarvoor ze een verloning kregen. In tegenstelling tot de kapitalisten waren zij niet in het bezit van productiemiddelen zoals land, machines, grondstoffen, geld ... Ze konden zich wel opwerken naar een hogere klasse, al kwam dat in de praktijk zelden voor. Slechts geleidelijk aan won het idee van gelijkheid, ontstaan tijdens de Verlichting, terrein.

2.2.3 Huidige maatschappij

Dankzij de opkomst van de sociale zekerheid halverwege de 20e eeuw konden heel wat mensen uit de lagere klassen opklimmen naar de middenklasse. De traditionele driehoek kreeg daardoor eerder de vorm van een ui, omdat de middenklasse groter werd. Daarom wordt er gesproken van het **ajuinmodel**. Vandaag bepaalt vooral de sociaal-economische status tot welke klasse iemand behoort. Omdat er vandaag bijna een oneindig aantal verschillend gewaardeerde sociale posities zijn, is het erg moeilijk om die onder te brengen in de bovenstaande drie klassen. Toch worden vaak de volgende drie klassen onderscheiden.

- **Hogere klasse:** hogere ambtenaren, administratieve beroepen en professionals, bijvoorbeeld artsen en bedrijfsleiders
- **Middenklasse:** lagere ambtenaren en administratieve beroepen. Die klasse wordt vaak nog eens opgesplitst in de lagere middenklasse (bijvoorbeeld postbodes en receptionisten) en de hogere middenklasse (bijvoorbeeld leerkrachten en verplegers).
- **Arbeidersklasse:** (on)geschoolde handarbeiders

Binnen onze huidige maatschappij is mobiliteit mogelijk: iedereen kan in principe tot een hogere klasse toetreden door zijn eigen verdienste. Vandaar wordt soms ook gesproken van een **meritocratische samenleving**.

Toch klopt dat niet helemaal: je afkomst speelt namelijk nog altijd een grote rol. Daardoor krijgt niet iedereen dezelfde kansen. Recent onderzoek bevestigt dat, sterker nog: er is zelfs sprake van een **toenemende kansarmoede**. Daardoor breidt de lagere middenklasse en ook de zogenaamde 'onderklasse' uit. De basis van het ajuinmodel wordt dus breder, waardoor dat model misschien wel verlaten wordt.

2.3 Sociale mobiliteit

Een van de mogelijke gevolgen van sociale stratificatie is **sociale mobiliteit**. Dat wil zeggen dat mensen of groepen kunnen bewegen tussen verschillende sociale posities, waardoor ze van sociale laag kunnen veranderen. Iedereen kan zowel van een lage naar een hogere laag bewegen als omgekeerd.

Niet in elke samenleving is dat echter mogelijk. Het is afhankelijk van de open- of geslotenheid van de samenleving. In een **gesloten samenleving** ligt de sociale positie al vanaf de geboorte vast. Sociale mobiliteit is eerder een uitzondering.

In een **open samenleving** kun je wel vlot stijgen of dalen naar een andere sociale positie.

2.3.1 Soorten

Er zijn vier soorten mobiliteit.

- **Horizontale mobiliteit** wil zeggen dat je een nieuwe sociale positie met dezelfde SES aanneemt. Daardoor blijf je binnen dezelfde sociale laag.
- **Verticale mobiliteit** betekent dat je van je huidige sociale positie verandert naar een sociale positie die hiërarchisch gezien niet gelijkwaardig is, omdat ze een andere SES heeft. Je kunt stijgen als je een sociale positie met een hogere SES inneemt. Je kunt dalen als het om een sociale positie met een lagere SES gaat. Je verandert daardoor van sociale laag.
- **Intragenerationele mobiliteit** betekent dat je binnen je eigen leven van sociale posities verandert. Dat kan zowel verticaal als horizontaal zijn.
- **Intergenerationele mobiliteit** wil zeggen dat je jouw sociale positie vergelijkt met die van de vorige (je ouders, grootouders ...) of volgende generatie (je kinderen, kleinkinderen ...). Ook hier zijn zowel verticale als horizontale mobiliteit mogelijk.

12. Geef van iedere vorm een voorbeeld.

Horizontale mobiliteit:

.....

.....

Verticale mobiliteit:

.....

.....

Intragenerationele mobiliteit:

.....

.....

Intergenerationele mobiliteit:

.....

.....

**13. Lees de onderstaande stellingen.
Ga je akkoord? Waarom (niet)?**

- In onze huidige maatschappij is er minder armoede dan in de standen- of klassenmaatschappij.

.....

.....

.....

.....

- Je plaats binnen de sociale structuur bepaalt in welke sociale klasse je terecht zal komen.

.....

.....

.....

- Afkomst speelt vandaag geen rol meer.

.....

.....

.....

- Rolmodellen op sociale media zijn belangrijker dan rolmodellen uit onze naaste omgeving.

.....

.....

- Rolconflicten kunnen ook positief zijn: ze doen ons nadenken over onze verschillende sociale posities.

.....

.....

.....

Test jezelf

1. Vul het onderstaande voorbeeld aan met rolgedrag, sociale controle, sociale rol, rolpartner en sociale positie.

Een leerling komt te laat de les binnen. De leerkracht stuurt hem naar het secretariaat.

Sociale rol:

Sociale positie:

Rolgedrag:

Rolpartner:

Sociale controle:

2. Lees het artikel en beantwoord de vragen.

70 procent meer doden bij kansarmen: oversterfte door Covid-19 treft vooral mensen onderaan sociale ladder

Corona slaat veel harder toe bij mensen met een lage socio-economische status dan bij de rest van de bevolking. Dat blijkt uit een studie van de Socialistische Mutualiteiten. 'We moeten die mensen extra beschermen tegen de negatieve gevolgen van de pandemie.'

Uit onderzoek was al eerder gebleken dat van half maart tot half mei – grosso modo de periode van de lockdown – zo'n 50 % meer mensen stierven in ons land dan in andere jaren. Voor het eerst tonen cijfers over leden van de Socialistische Mutualiteiten nu ook aan dat die zogeheten oversterfte het grootst was bij mensen in een zwakke socio-economische positie.

Bij die groep vielen in de onderzochte periode 70 % meer overlijdens dan in andere jaren.

Voor mensen met een gemiddeld hogere socio-economische status bleef de oversterfte beperkt tot 45 %. Het verschil is nog opmerkelijker als bewoners van woon-zorgcentra niet meegeteld worden: 45 procent oversterfte voor lagere klassen tegenover 15 % bij hogere klassen.

De tendens is dezelfde voor de drie gewesten, al zijn de verschillen het grootst in Brussel.

Om tot die conclusies te komen, kijkt de studie naar leden van het ziekenfonds die al dan niet een verhoogde tegemoetkoming krijgen. Dat betekent dat ze bijvoorbeeld bij een doktersbezoek een hoger bedrag terugkrijgen. Het gaat voornamelijk om gezinnen met een laag inkomen, of enkel een vervangingsinkomen. [...]

[...] De studie toont opnieuw aan hoe de impact van Covid-19 ongelijk verdeeld is. Mensen onderaan de sociale ladder lopen een hogere kans om zwaar in de klappen te delen. Zo werken ze vaker in sectoren waar thuiswerk niet mogelijk is en afstand houden op het werk evenmin vanzelfsprekend is. [...]

Kelepouris, S. (2020, 14 oktober). 70 procent meer doden bij kansarmen: oversterfte door Covid-19 treft vooral mensen onderaan sociale ladder. www.demorgen.be

- Welke factoren die de sociale stratificatie bepalen vind je terug? Leg kort uit.

.....
.....

- Wat wordt bedoeld met ‘onderaan op de sociale ladder’?

.....

.....

- Van welke soort sociale stratificatie is hier sprake? Leg uit waarom je dat denkt.

.....

.....

3. Van welke vormen van mobiliteit is er sprake?

Kies uit:

horizontale, verticale stijgende, verticale dalende, intergenerationale en intragenerationele mobiliteit.

Voorbeeld	Soort mobiliteit
Omdat er geen uren meer zijn in de school waar Otis lesgeeft, start hij vanaf september in een andere school.	
Na een aantal jaren heeft Zofia zich opgewerkt van bediende tot afdelingshoofd.	
Door besparingen is Briek ontslagen in het bedrijf waar hij al zes jaar als techniker werkte.	
Leandro's vader was een mijnwerker. Hij is dan ook trots dat Leandro binnenkort een bachelordiploma behaalt.	

Leertip

Noteer de belangrijkste begrippen uit dit hoofdstuk. Probeer vervolgens de verbanden tussen die begrippen te verklaren.

